

**INTERNATIONAL
SYMPOSIUM
ON MYTHOLOGY**

**ULUSLARARASI
MITOLOJİ SEMPOZYUMU**

2-5 MAY 2019, ARDAHAN

PROCEEDINGS BOOK

INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON MYTHOLOGY

PROCEEDINGS BOOK

2 - 5 MAY 2019
ARDAHAN UNIVERSITY

EDITORIAL BOARD

İbrahim Okan Akkın
Berivan Vargün
Tonguç Seferođlu
Erman Kaçar
Neşe Őenel

ISBN

978-605-81330-5-1

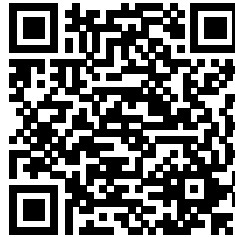
DESIGNED AND TYPESET BY
Pharmakon

CONTACT

mythologysymposium.com
mythologysymposium@ardahan.edu.tr

Responsibility for the information and views set out in this book lies entirely with the authors.

Scan the QR code below to download the symposium program.

Ardahan, November 2019

EL-'AKKÂD'A GÖRE MİTOLOJİNİN KAYNAĞI VE ARAP MİTOLOJİSİ

Sahip AKTAŞ¹
Abdullah BEDEVA²

Öz: Kültürel mirasın paydaşlarından biri mitlerdir. Hemen hemen her toplumda mit veya mitik unsurlara rastlamak mümkündür. Bazı toplumlarda bu unsurlar, daha çokken bazısında daha azdır. Bu olgu düşünürleri, mitlerin kökenini ve onların toplumdan topluma değişen niceliksel farklılıklarının nedenlerini tespiti sevk etmiştir. Bu doğrultuda birçok yaklaşım ve tespit ileri sürülmüştür.

Bu bildiride mitolojinin kökenine dair modern Arap düşüncesinde önemli bir düşünür olan 'Akkâd'ın değindiği yaklaşımlar incelenecektir. Yine onun Arap toplumunda mitolojik unsurların azlığına dair tespitleri ve bu tespitlerini temellendirmesi ele alınacaktır. Bu amaçla çalışmada ulaşılan veriler, betimsel ve tartışmacı üslupla analiz edilerek birtakım çıkarımlarda bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mitoloji, Mitolojinin Kaynağı, Arap Mitolojisi, 'Akkâd

- 1 Arş. Gör. Dr., Bingöl Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, TİB Arap Dili ve Belâgatı, Türkiye.
s-saktas@hotmail.com
- 2 Öğr. Gör. Dr., Bingöl Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksek Okulu, Yabancı Diller Yüksek Okulu, Türkiye.
abdullahbedeva@hotmail.com.tr.

FROM AL-'AKKÂD' 'S PERSPECTIVE THE ORIGIN OF MYTHOLOGY AND ARAB MYTHOLOGY

Abstract: Myth is one of the essential segments of a cultural heritage. It comes no surprise to encounter myths or mythical elements in almost every society. This phenomenon has led to scholars to seek the origin of their conveyance and the rationale behind the diversity of them in each society. Accordingly, a variety of approaches and findings have emerged for that purpose.

In this paper, the approaches related to the origin of mythology, an important element of the cultural heritage of humanity, which discussed by 'Akkâd', as one of the prominent figures of the conception of modern Arab, was examined. Besides, his findings on the lack of mythological elements in the Arab society and justification of this findings was evaluated. The data obtained in this study is analysed in descriptive and argumentative manner and some inferences was made.

Keywords: Mythology, the origin of mythology, Arab mythology, 'Akkâd'

1. Giriş

Mit veya mitler insanlığın kültürel mirası içerisinde önemli bir yere sahiptir. Hemen hemen her toplumun düşünce geleneğinde, sözlü veya yazılı kültürü içerisinde az veya çok oranda mitolojik unsurlara rastlamak mümkündür. Bu mitolojik unsurlar, ait olduğu toplumun geçmişinden bu güne uzanan serüvenine ayna tutmaktadır. Bundan dolayı mitolojik unsurlar veya mit içerikli anlatılar, devamlı ilgi konusu olmuş; düşünürler ve araştırmacılar tarafından inceleme konusu yapılmıştır. Bu incelemeler, mitolojik unsurları anlamlandırmanın yanı sıra onların ortaya çıkış nedenlerini ve toplumdan topluma değişen oransal farklılıklarının gerekçelerini belirlemeyi hedeflemektedir.

Modern Arap düşüncesinin önemli simalarından olan 'Abbâs Mahmûd el-'Akkâd, mitoloji üzerine incelemede bulunan düşünürlerden birisidir. 'Akkâd, *el-Fusûl* (1996a, s. 36-41) adlı eserinde geçen makalesinde mitolojinin kökenine dair görüşleri ve Arap toplumunda mitoloji olgusunu incelemektedir. Şöyle ki; o, söz konusu makalesinde mitlerin kökenine dair teorilerden *fiziksel teori*, *tarihsel teori* ve *alegorik teoriye* değinmektedir. O, bu makalede ilgili teorileri, İtalyan düşünür Tito Vignoli (ö. 1914), İngiliz filozof Herbert Spencer (ö. 1903) ve Alman dilbilimci Max Müller (ö. 1900) üzerinden sunmaktadır. Bu teorileri genel hatlarıyla açıklayıp analizini yaptıktan sonra mitoloji bağlamında Arap toplumunu mercek altına almaktadır. Ardından mitolojik unsurların göreceli olarak az olduğunu değerlendirdiği Arap toplumunun bu durumuna kaynaklık eden olguları irdelemektedir.

'Akkâdın söz konusu makalesinde mitolojinin kökenine dair teorilerin bir kısmına yer vermesi ve bunlara dair değerlendirmelerde bulunup aralarında tercihte bulunması, onun mitolojinin kökeni hakkında düşüncesini ortaya koymaktadır. Yine o, mitoloji bağlamında Arap toplumunu analize tabi tutarken ve Arap toplumu özelinde mitolojik unsurların oransal olarak toplumdan topluma farklılık göstermesinin nedenlerini belirlerken önemli tespitlerde bulunmaktadır. Bu yüzden bu tebliğde 'Akkâd'a, onun mitolojinin kökeni hakkındaki değerlendirmelerine, Arap toplumunda mitolojik unsurların azlığına dair tespitlerine ve bu tespitlerini temellendirmesi ele alınacaktır. Tebliğ, üç ana başlıktan; *'Abbâs Mahmûd el-'Akkâd'ın Hayatı*, *'Akkâd'a Göre Mitolojinin Kökeni* ve *Arap Kültüründe Mitolojinin Az Olmasının Nedenleri* başlıklarından oluşacaktır. Bu çerçevede işlenecek konuda ulaşılan veriler, betimsel ve tartışmacı bir üslupla analiz edilerek birtakım çıkarımlarda bulunulacaktır.

2. ‘Abbâs Mahmûd el-‘Akkâd’ın Hayatı³

‘Abbâs Mahmûd el-‘Akkâd, 1889 yılında Mısır’ın Asvân şehrinde dünyaya gelir. (Cubûrî, 2003, III, 302; el-Kassâs, 2009, s. 13; Zevalsiz, 1992, s. 136) Çocukluğunu Asvân’da geçiren ‘Akkâd, öğrenim hayatına 1896’da *el-Kuttâb*’da⁴ başlar. Ardından ilköğrenime başlayan ‘Akkâd’ın bu öğrenimini 1903 yılında bitirir. Bu, onun öğrenim hayatının ilk ve son resmi öğrenimidir. (Dayf, 1992, s. 137) Ancak onun ömrünün sonuna kadar hiç kesintiye uğramayan okuma tutkusu ve üretken zihin yapısı, onu birçok alanda yetkin kılmıştır.

Çocukluğunda yaşlılarıyla oyun oynamak yerine yalnız kalmayı ve tabiatı gözlemlemeyi tercih ettiğini ifade eden ‘Akkâd, ailesinin kendisine verdiği cep harçlığıyla birçok kitap almıştır. İbn ‘Abdi Rabbih el-Endelusî’nin *el-‘İkdu’l-ferîd*, el-Hamevî’nin *Semerâtu’l-evrâk*, el-Ebşîhî’nin *el-Mustatraf*, el-Âmilî’nin *el-Keşkûl* ile *el-Muhallât* ve el-Harîrî’nin *Makâmâtu’l-Harîrî* bunlardan birkaç tanesidir. Yaşadığı şehirdeki kütüphanenin müdavimlerinden olan ‘Akkâd’ın ilkokulda öğrendiği İngilizce ve sonrasında öğrendiği Almanca ve Fransızca ona oldukça zengin bir okuma yelpazesi sunmuştur. (‘Akkâd, 1996a, s. 37-41) Bununla birlikte önemli ilmi kimliklerden Muhammed Abduh, Cemaleddîn el-‘Afgânî ve Ahmed el-Cedâvî ile tanışma imkanı bulup onlardan yararlanır. (‘Akkâd, 1996b, s. 26, 37-41, 85.)

‘Akkâd, kısa süreli resmi görevi deneyiminden sonra 1907 yılında *el-Cerîde* dergisine yolladığı “Memurluk 20. Asrın Köleliğidir” adlı yazısının yayınlamasıyla gazetecilik mesleğine yönelir. Bu süreçte birçok dergiye gönderdiği farklı temalardaki makaleleri neşredilir. (‘Akkâd, 1969, s. 7; ‘Akkâd, 1996b, s. 60-61; Cubûrî, 2003, III, 302; Dayf, 1992, s. 136; Fâhûrî, t.y., s. 291; Zevalsiz, 1992, s. 50) Siyasete de atılan ‘Akkâd, parti sekreterliği ve millet vekilliği gibi bazı görevleri icra eder. 1907 yılında başladığı aktif siyasi hayatını, 1952’de yaşanan *Hür Subaylar’ın* devriminden sonra bitirir. (Er, 2012, s. 51; Şeref, t.y., s. 211-225)

Erken yaşta telif faaliyetine başlayan ‘Akkâd, vefat yılı olan 1964 yılına kadar nazım ve nesir türünde yüzlerle ifade edilen eser ve binlerle ifade edilen makale kaleme alır. (‘Akkâd, 1969, s. 21-22; Dayf, 1992, s. 137-138; Kurrev, 1990, s. 221) Bu emekleri takdir gören ‘Akkâd’a 1960 yılında edebiyat alanında *Devlet Nişanı Ödülü* verilir. (Dayf, 1992, s. 139) Oldukça üretken bir ömür geçirdiği için edip, yazar, şair, mütefekkir, gazeteci, filozof, eleştirmen, siyasetçi gibi birçok vasıfla anılır. (Ebû Zikrî, 1982, s. 200; Hafâcî, 1992, II, 33)

3 Hayatı hakkında daha geniş bilgi için bakınız (Aktaş, 2015, s. 46-65).

4 *el-Kuttâb*, okul öncesine denk gayr-ı resmî eğitim kurumlarını ifade etmektedir. Bu kurumda hafızlığını yaptığı aktarılmaktadır (“Şahsiyyât - ‘Abbâs Mahmûd el-‘Akkâd”, 2015).

3. el-'Akkâd'a Göre Mitolojinin Kökeni

Mit ve mitolojik unsurların kökeni ile ilgili hem klasik dönemde hem de modern dönemde birçok görüşleri sürülmüş veya birçok teori ortaya konulmuştur. (Batuk, 2009, s. 32-35; Dönmez, 2001, s. 15-18) Modern dönemde mitlerin ortaya çıkışıyla ilgili öne sürülen teorilerden dört tanesi ön plana çıkmıştır. Bunlar, *scriptural teori*, *fiziksel teori*, *tarihsel teori* ve *alegorik teoridir*. (Bayat, 2005, s. 29; Tökel, 2009, s. 167)

'Akkâd ise mitolojinin kökenine dair söz konusu teorilerden üç tanesinden söz etmektedir. Ancak konuyu incelediği makalesine seçtiği "أراء في الأساطير / Mitolojiye Dair Bazı Görüşler" şeklindeki başlık, onun mitolojinin kökeni ile ilgili başka teorilerden de haberdar olduğu anlaşılmaktadır. Yine çalışmaya konu edindiği teorileri incelerken ilki için mitolojinin kökeni hakkında en doğru, akla en yatkın ve en kapsayıcı görüş gibi nitelermeleri, ('Akkâd, 1996a, s. 31) ikincisi için bu yaklaşım ilkel toplumlardan aktarılan mitlerin birçoğunu anlaşılır kılmakta değerlendirmesi ('Akkâd, 1996a, s. 32) ve üçüncüsü için de Hint ve Grek mitolojisinin bir kısmının anlaşılmasında temel dayanak olan öğretilerdendir tespiti ('Akkâd, 1996a, s. 34) onun mitlerin kökenine dair başka teori veya yaklaşımlardan haberdar olduğu yorumumuzu desteklemektedir. Ancak makalesinde yer vermediği teorileri ise doğru veya yeterli bulmadığı için makalesine almadığı düşünülmektedir. el-'Akkâd'ın çalışmasında inceleme konusu yaptığı köken teorileri şunlardır; *fiziksel teori*, *tarihsel teori* ve *alegorik teoridir*. Ancak o, bu teorileri bu isimlerle zikretmemektedir. Teoriler için *kişiselleştirme ekolü*, *Spencer ekolü* ve *dilsel ekol* isimlerini tercih etmektedir. Çalışmamızda tercih ettiği isimler yerine, onun bu isimlerle kastettiği teorilerin mitolojik çalışmalarındaki karşılıkları esas alındı.

3.1. Fiziksel teori

Bu teoriye göre mitler, doğa güçlerinin (hava, ateş ve su) kişileştirilmesiyle ortaya çıkmıştır. Hava, ateş ve su, aslında tapınma objeleri olup doğa güçleri arasında kişileştirilmiş baş tanrılarıdır. (Bayat, 2005, s. 29; Usta, 2015, s. 18; Dönmez, 2001, s. 16)

'Akkâd, insanın içgüdüsel olarak evrendeki diğer varlıklara, kendi özelliklerini yansıttığını veya kendi kişiliği gibi bir kişiliği onlarda tasavvur ettiğini belirtir. Özellikle küçük çocuklarda, kötü ve sert mizaçlı kimselerde bu durumun daha çok görüldüğünü ifade eder. Dolayısıyla bu kimselerin cansız nesnelere gülüşmelerini, onlara öfkelenmelerini veya bağırma-larına rastlamanın mümkün olduğunu söyler. Esasında benzer durumların, duygusal yoğunluk yaşadıkları anlarda diğer insanlarda da gözlemlendiğini vurgular. Diller incelendiğinde insanda içgüdüsel olarak beliren bu özelliğinden ötürü, insana özgü sıfatların veya organların kendi dışındaki

varlıklara atfedildiğini belirtir.

‘Akkâd (1996b, s. 31-32), Tito Vignoli’nin *Mitoloji ve Bilim* adlı eserinde söz konusu içgüdüyü detaylı bir şekilde incelediğini ve sonuç olarak insanın doğal olarak diğer maddi varlıkları, akıllı ve hisseden varlıklarmış gibi davranmasını kişiselleştirme olgusuyla açıkladığını ifade eder. ‘Akkâd, daha sonra kişiselleştirme olgusunun *iyi hava, azgın deniz, inatçı kaya, aldaticı mevsim, asi toprak, dağın başı, yerin dili, barınağın ağzı, evin yüzü* gibi dildeki yansımalarına yer verir. Sonuç olarak da eskilerin yıldızlar, ağaçlar ve denizler hakkında anlata geldikleri söylencelerin insanın değinilen mizacının sonucu ortaya çıktığını söyler.

3.2. Tarihsel teori

Bu teoriye göre mitlere konu edinen kahramanlar, bir zamanlar yaşamış gerçek kişilerdir. Zamanla bu kişilere ait bilgilerin birtakım süslemeler, eklemeler ve abartılı anlatımlar sonucu bunların gerçek kişilikleri kaybolmuş ve onlardan mitolojik figürler oluşturulmuştur. (Bayat, 2005, s. 29; Usta, 2015, s. 17) Bu teori, ilk kez M.Ö. IV.-III. yüzyıllarda Evhemeros tarafından dile getirilmiştir. Evhemeros, mitlerdeki tiplerin tarihte yaşamış büyük şahsiyetlerin tanrısallaştırılmış şekiller olduğunu söylemiştir. (Demir, 2003, s. 13; Taş, 2000, s. 59)

‘Akkâd (1996a, s. 32-33), *tarihsel teoriyi* Herbert Spencer ile özdeşleştirerek sunmaktadır. O, Spencer’in mitlerin kökenini ölümlere tapınmaya dayandırdığını ve bu düşüncesini: “*İlkel toplumlar atalarının ruhlarına tapıyorlardı. Başlarına gelen iyi ve kötü şeyleri onlara nispet ediyorlardı. Ölümler onlar gibi beslendiklerine, evlendiklerine, onların da diriler gibi dünya nimetlerini arzuladıklarına inanıyorlardı. ... Bu ilkel toplumlar, atalarından kimisine; güneş, ay ve diğer tabii unsurların isimlerini vermişlerdi. (Bu isimlerle anılan şahıslar) öldükten sonra onların soyundan gelenler, atalarının tarihlerini ve onların şahsiyetlerini unuttular; onlardan geriye hafızalarında kalan haberleri ve hikayeleri onlara verilen isim olan güneş, ay ve diğer tabii unsurlara dayandırdılar*” şeklinde ifade ettiğini aktarır. Buna göre ilkel toplumlar atalarının ruhlarına tapınıyorlar ve onları isimlendirirken ay, güneş vs. gibi diğer doğa öğelerinin isimlerini kullanıyorlardı. Bununla birlikte bu isimlerle andıkları ve kendilerine tapındıkları atalarına dair anlata geldikleri hikayeler, zamanla soylarından gelen kimseler tarafından atalarına aidiyetleri unutulmuş ve bu hikayeler, sanki onların kendileriyle isimlendirildikleri tabii unsurlara aitmiş gibi anlatılmaya başlanmıştır. Bu olgudan da mitolojik unsurlar veya söylenceler ortaya çıkmıştır. ‘Akkâd (1996a, s. 32), özellikle ilkel toplumlardaki mitlerin birçoğu bu realitenin sonucu olarak meydana geldiğine dikkat çekmektedir.

3.3. Alegorik teori

Bu teoriye göre geçmişte ortaya çıkmış mitlerin tümü, alegorik ve sembolik anlatılardır. Bazı ahlaki, felsefi ve tarihi gerçekler alegorik bir formda anlatılmış; zamanla yaygınlık kazanan bu anlatılardan mitler türemiştir. (Bayat, 2005, s. 29; Usta, 2015, s. 18) Teoriyi ilk olarak öne sürenler, ilkçağ filozofları; Sofistler ve Neoplatoncular'dır. Onlar, mitlerin alegorik yapılar olduğunu ve ahlaki ve ruhi gerçekleri sembolize ettiğini söylemişlerdir. (Demir, 2003, s. 14) Modern dönemde ise bu teori, Max Müller tarafından savunulmuştur. O, miti, dile özgün bir hastalık, beşer aklının soyut fikirleri ancak benzetme ve mecazlarla anlatabilme yapısından ileri gelen patolojik bir durum olarak tanımlar. (Kılıç, 1993, s. 4; Sivri ve Köylü, 2013, s. 201; Tökel, 2009, s.166)

'Akkâd (1996a, s. 34), bu teoriyi Alman filolog Max Müller'e dayandırmaktadır. Onun, Müller'den yaptığı aktarımın özü şudur: Geçmiş dönemlerde dillerin kapsamının dar olmasından insanlar, evrendeki varlıkları, insanlara özgü sıfatlarla niteliyorlar ve bunu alegorik/mecazi anlatımlarla yapıyorlardı. Örneğin bizim İtalya sanatların anasıdır söylemimizde olduğu gibi onlar da güneşe insana özgü bir durum olan anneliği atfederlerken istiareli/metaforik bir anlatıma baş vuruyorlardı. İlk dönemlerde dilin kapsam darlığından ötürü bu türden ifade şekilleri oldukça yaygındı. Öyle ki; bu durum kendiliğinden ve istemsiz bir şekilde hayal güçlerine sirayet ediyordu. Dolayısıyla bu olgu, mitolojiye kaynaklık etmekteydi. 'Akkâd, bu yaklaşımın Hint ve Grek mitolojileri bir kısmının izah edilmesine dayanak olabileceğini belirtmektedir.

'Akkâd (1996a, 34-35), Müller'in yaklaşımını açıklama çerçevesinde onun geçmiş insanın tabiat ve doğa olayları algısıyla günümüz insanın algılarının farklılıkları dair değerlendirmelerine yer vermektedir. Geçmişte yaşamış insanın algısının bir sonucu olarak; 'Eski dostumuz fecr, gelir mi? Aydınlığın tanrısı, karanlık ordusuna karşı zafer kazanır mı? gibi Hint kutsal metinleri *Vedalar*'a yansıyan alegorik anlatımlardan örnekler sunmaktadır. O, bunları aktarırken Müller'in bu doğrultuda yaptığı değerlendirmelerinin ve örneklendirmelerinin esasında fiziksel teoriyle kesiştiğini ifade etmektedir.

Sonuç olarak 'Akkâd, her ne kadar ilk teoriyi daha tutarlı ve kapsayıcı olarak görse de diğer iki teoriyi de doğru olarak kabul etmektedir. Aynı şekilde her üç teorinin özünde doğa ve doğa güçlerine kendinden bir şeyler yansıtılmış olmakla kesiştiğini düşünmektedir.

4. Arap Kültüründe Mitolojinin Az Olmasının Nedenleri

'Akkâd (1996a, s. 36), mitoloji ortaya çıkarıcı insan yetisi ise bu yetinin de herkeste ve her ırkta bulunması itibarıyla mitolojik unsurların her

toplumda eşit düzeyde olması gerektiği sorusundan hareketle Arap toplumunda mitoloji olgusunu sorgulamaktadır. O, her ne kadar bu yeti her insanda ve her ırkta var ise her toplumun kendine özgü koşullarından dolayı durumun farklılaşabileceğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla Arap toplumunun kendine özgü koşullarından dolayı mitolojik unsurların onlarda göreceli olarak daha az olduğunu belirtmektedir.

'Akkâd, Arapların kendilerine özgün koşullarını dikkate alarak onlarda mitolojik unsurların az olmasına yol açan üç temel neden zikretmektedir. Bunlar; elverişsiz coğrafik koşullar, tarihsel teorinin Arapların realitesiyle örtüşmemesi ve yine alegorik teorinin Arapların realitesiyle örtüşmemesidir.

4.1. Elverişsiz coğrafik koşullar

Coğrafi koşulların insanın hayal dünyasına, kişilik yapısına ve iç dünyasına etki ettiği bilinen bir gerçektir. 'Akkâd (1996a, s. 36-38), Arap toplumunda mitolojinin azlığına neden olarak gördüğü Arap coğrafyasını, Hint toplumunun yaşadıkları coğrafyayla karşılaştırmalı bir şekilde sunmaktadır. Ona göre Hint toplumunun yaşadığı coğrafyada yüksek dağların, kayaların, mağaraların bolca bulunması, bulut, şimşek, gök gürültüsü, nehir taşkınlıkları, gelgit olayları vs. gibi birçok doğa olayının sık sık yaşanıyor olması, aynı şekilde her an aslan, timsah, kartal vs. gibi farklı canlı türüyle karşılaşmanın olası olması, hayal gücüne bolca suret oluşturma ve uyarlama imkânı sunmaktadır. Ancak çöl ve vadilerden oluşan Arap coğrafyası, aynı olanaklara sahip olmadığından hayali uyarlamalar onlarda daha azdır. Onlarda hayali uyarlamadan kaynaklı mitler yerine, daha çok çölün ve vadilerin tenhalıklarının ruhta oluşturduğu korku sonucu gayptan gelen ses ve ses yansımalarından kaynaklanan mitler bulunur. Bu itibarla Arap mitolojisi görsel çeşitlilikten mahrum kalmış ve nispeten sınırlı olmuştur.

4.2. Tarihsel teorinin Arapların realitesiyle örtüşmemesi

Yukarıda değinildiği üzere bu teori, mitlerin kahramanlarının yaşayan gerçek kişiler olduğu iddiasına dayanmaktadır. Aktarılan Herbert Spencer'in değerlendirmesine göre de ilkel topluluklar atalarının ruhlarına tapınıyorlardı ve onları isimlendirirken ay, güneş vs. gibi diğer doğa unsurlarının isimlerini kullanıyorlardı. Ay, güneş vs. isimli atalarına hakkında anlattıkları hikayeler, zamanla atalarıyla olan ilişkisi unutulup anlatılmaya devam edilince mitlere dönüşmüştü.

'Akkâd (1996a, s. 38), bu teori çerçevesinde Arap toplumuna bakıldığında onların tapındıkları atalarının yaşadıkları olayları unutmadıklarından, hatta İslamiyet'ten sonra bile aradaki bağı koparmaksızın anlatmaya devam ede geldiklerinden bu tarz anlatıları, mitolojik söylencelere dö-

nüşmemiştir. Bu doğrultuda bazı örneklerle yer vererek düşüncesini somutlaştırır. İslamiyet'ten önce Arapların taptıkları, *Lât* putu bu kapsam değındiğı örneklerden biridir. Şöyle ki; *Lât* aslında onların atalarından biri olup Kâbe'ye ziyarete gelenlere *sevik* adlı yağda kavrulmuş buğday ezmesini hazırlayıp ikram eden iyiliksever bir kimsedir. Araplar, o ölünce heykelini yapıp ona ibadet etmeye başlamışlardır. Ancak 'Akkâd'ın *Lât*'a dair anlatılardan birini dikkate alıp bu çıkarımda bulunmuştur. Halbuki *Lât*'a dair farklı anlatılar veya etimolojik değıerlendirmeler de bulunmaktadır. (Fehd, 2003, XXVII, 107) Benzer durum, çalışmasında kullandığı diğör örnekler için de geçerlidir. (Gündüz, 2010, XXXVIII, 182) Dolayısıyla onun tarihsel teori üzerinden yaptığı bu çıkarımı sorunlu görünmektedir.

4.3. Alegorik teorinin Arapların realitesiyle örtüşmemesi

Alegorik teori de değıinildiğı üzere, sembolik ve mecazi anlatımlar, zamanla mitleri ortaya çıkarmıştır. Çünkü diller, ilk evrelerinde dar olduğundan dilin kullanıcıları karşılaştıkları yeni durumları, mecazi/alegorik olarak var olan somut düzeydeki dilsel malzemeyle ifade etmişlerdir. Zamanla bu durum unutulduğunda bu mecazi/alegorik anlamlardan mitler ortaya çıkmıştır. ('Akkâd, 1996a, s. 34; Kılıç, 1993, s. 4)

'Akkâd (1996a, s.38-40), mitolojinin kökenine dair doğru bir yaklaşım olarak gördüğü bu teorideki mantığın Arap toplumu için işlemediğini vurgulamaktadır. Ona göre Arapça, alegorik/mecazi ifadeler bakımından zengin olmakla birlikte kendine özgü koşulları da söz konusudur. Şöyle ki; Arapçadaki mecazi anlamda kullanılan kelime ve ifadeler, bu yeni anlamıyla birlikte asli anlamını korumuş ve böylece dilde her iki anlam kategorisi, varlığını devam ettirmiştir. Dolayısıyla gerçek anlamın unutulmamasından ötürü, alegorik/mecazi anlamlardan mitolojik unsurlara geçiş olmamış ve sonuç olarak bu olgu, Arap toplumunda mitolojinin azlığına yol açmıştır. 'Akkâd, Arapçada dilsel yapı taşların gerçek anlamları ile mecazi anlamlarını birlikte sürdürdüğüne dair birçok örnek zikrederek düşüncesini temellendirmeye çalışmıştır. Bu doğrultuda verdiği örneklerden biri de "عقل الناقة / عقل الرجل" örneğidir. Bu iki örnekten "عقل / Deveyi bağladı" cümlesinde "عقل" kelimesi gerçek anlamında kullanılmışken "عقل الرجل / Adam akletti" cümlesinde "عقل" kelimesi mecazi anlamında kullanılmıştır. Benzer birçok örneğe yer veren 'Akkâd, Arapçadaki bu türden her iki anlam kategorisinin, dilin kullanıcıları tarafından bilindiğine dikkat çeker.

'Akkâd (1996a, s. 40-41), çalışmasının sonunda bu üç gerekçesinden ayrı olarak bir dördüncü gerekçeye yer verir. O da şudur; Arapların köklü bir medeniyetlerinin ve dolayısıyla şehirlerinin olmayışı, aynı şekilde şehirlerinin olmayışından ötürü sabah akşam kendisinde ibadet edilen tapı-

naklarının bulunmayışı, onların böyle mekanlarda anlatılmaya uygun gizemli söylencelerinin de olmayışına neden olmuştur. ‘Akkâd, bu değerlendirmesiyle sanki mitlerin kökeniyle ilgili değindiği teoriler arasına almadığı *scriptural teoriye*⁵ imada bulunmaktadır.

5. Sonuç

‘Akkâd, mitolojinin kökeni için üç teoriyi; fiziksel teori, tarihsel teori ve alegorik teoriyi olası görmektedir. O, bu teorilerden ilkinin en doğru ve kapsayıcı olarak nitelemektedir. İkincisini ilkel toplumlarda ortaya çıkan mitlere dayanak olmaya elverişli bulmaktadır. Üçüncüsünü ise özellikle Hint ve Grek mitolojisinin bir kısmının kökeni izah etmede yetkin görmektedir.

Arap toplumunda mitolojinin azlığını ise üç temel nedene bağlamaktadır. Bunlar; Arapların yaşadıkları coğrafik koşulların onların hayal yetilerinin gelişmesine yeterli katkı sunmaması, tarihsel teorinin Arap toplumunun realitesiyle örtüşmesi ve alegorik teorinin realitesinin Arap toplumunun realitesiyle örtüşmemesidir.

---

5 Bu teoriye göre mitoloji kaynağını dinlerden ve kutsal metinlerden almaktadır. (Bayat, 2005, s. 29)

KAYNAKÇA

- Aktaş, Sahip, (2015), *Arap Edebiyatında Makale ve Temaları (‘Abbâs Mahmûd el-‘Akkâd Örneği)*, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bingöl.
- Bayat, Fuzuli, (2005), *Mitolojiye Giriş*, Çorum, Karam Yayınları.
- Batuk, Cengiz, (2009), “Mit, Tarih ve Gerçeklik Sorunu Üzerine Notlar”, *Millel ve Nihal İnanç-Kültür ve Mitoloji*, 6(1), s. 27-53.
- Dayf, Şevkî, (1992), *el-Edebu’l-‘arabiyyu’l-mu’âsır fî Mısır*, Kahire, Dâru’l-me’ârif.
- Demir, Şehmus, (2003), *Mitoloji Kur’an Kıssaları ve Tarihi Gerçeklik*, İstanbul, Beyan Yayınları.
- Dönmez, Pınar, *Türk Mitolojisi Üzerine Türkiye’de Yapılan Yayınların Bibliyografyası ve Bu Yayınların Analizi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2001.
- Ebû Zikrî, es-Seyyid Mursî, (1982), *el-Makâl ve tetavvuruh fi’l-edebi’l-mu’âsır*, Kahire, Dâru’l-me’ârif.
- el-‘Akkâd, ‘Abbâs Mahmûd, (1996a), *el-Fusûl*, Kahire, Dâru’l-me’arif.
- el-‘Akkâd, ‘Abbâs Mahmûd, (1996b), *Ene*, Kahire, Nehdat-u Mısır.
- el-‘Akkâd, ‘Abbâs Mahmûd, (1969), *Hayâtu’l-kalem*, Beyrût, Dâru’l-kitâbi’l-‘arabî.
- el-Cubûrî, Kâmil Selmân, (2003), *Mu’cemu’l-udebâ’ min ‘asri’l-câhilî hattâ sene 2002*, Beyrût, Dâru’l-kutubi’l-‘ilmiyye.
- el-Fâhûrî, Hannâ, (t.y.), *el-Câmi’ fî târihi’l-edebi’l-‘arabî*, Beyrut, Dâru’l-ceyl.
- el-Kassâs, Muhammed b. Celâl, (2009), *‘Amâlatu ‘Abbâs el-‘Akkâd*, Mısır, Dâru’l-İslâm.
- Er, Rahmi, (2012), *Çağdaş Arap Edebiyatı Seçkisi*, Ankara, Vadi Yayınları.

- Fehd, Tefik, (2003), "Lât", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XXVII, Ankara, TDV Yayınları.
- Gündüz, Şinasi, (2010), "Süvâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XXXVIII, Ankara, TDV Yayınları.
- Hafâcî, Muhammed Abdulmun'im, (1992), *Dirâsât fi'l-edebi'l-hadîs ve medârisih*, Beyrût, Dâru'l-ceyl.
- Kılıç, Sadık, (1993), *Mitoloji Kitab-ı Mukaddes ve Kur'ân-ı Kerîm*, İzmir, Nil Yayınları.
- Kurrev, Ebu'l-Kâsım Muhammed, (1990), *Dirâsât fi'l-edeb ve'n-nakd*, Sûse/Tunus, Dâru'l-me'ârif.
- Sivri, Medine ve Köylü, Işıl, (2013), "Karşılaştırmalı Edebiyat ve Mitoloji İlişkisi", *Humanitas Dergisi*, 2, s. 185-207.
- Şeref, Abdul'azîz, (t.y.), *Asru'l-Akkâd*, Kahire, Muesssetu'l-muhtâr.
- Taş, İsmail, (2000), "Mit ve Mitik Düşüncenin Yapısı", *Dini Araştırmalar Dergisi*, 3(8), s. 57-72
- Tökel, Dursun Ali, (2009), "Kutsal Metinleri Anlamada Mitolojinin Rolü", *Milel ve Nihal İnanç-Kültür ve Mitoloji*, 6(1), s. 165-193.
- Usta, İbrahim, (2015), *İslam Öncesi Arap Mitolojisi*, Ankara, Ankara Okulu Yayınları.
- Zevalsiz, Halid, (1982), *Abbâs Mahmûd el-'Akkâd'ın Hayatı ve XX. Yüzyıl Arap Edebiyatındaki Yeri*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Şahsiyyât - 'Abbâs Mahmûd el-'Akkâd, (b.t.), 01 Şubat 2015, <http://www.misrpedia.org/index.php/egyptians/public-figures/1908-2013-09-04-01-23-52>.